

ÇOCUKLARDA ÖLÜM TEMASI

ANNE-BABAYA NOTLAR:

Yetişkinler, çocukların genellikle hep neşe ve mutluluk içinde yaşadıklarını düşünürler. Bu yüzden de bazı durumlardan onları uzak tutmaya çalışırlar. Bu konulardan biri de ‘ölüm’dür. Onların üzülmemesi , etkilenmemesi için bu konulardan hep kaçınılır ve bu konuyla ilgili bir soru gelse nasıl cevap verecekleri konusunda endişeye düşerler. Araştırmacılar, çocukların ölüm anlayışlarını evrensel olarak tüm çocuklara uygulamada kesin basamaklarla açıklamak yerine, genellikle çocukların ölüm anlayışlarının aşamalı olarak geliştiğini ve zamanla değiştiğini kabul ederler

Çocukların ölüm hakkındaki tepkilerini yakından inceleyen psikologlar onların temelde üç noktada aydınlatılması gerektiğini savunmaktadırlar;

- 1) Ölüm nedir?
- 2) İnsanları ölüme sevk eden nedenler nelerdir?
- 3) İnsanlar öldüğünde ne olur?

Çocukların bu sorularına doğru ve yeterli cevap verebilmek için, her şeyden önce oldukça sabırlı ve iyi bir dinleyici olmak gerekir. Bazen bir hayvanın ölümünden bahsetmek ölüm tecrübesinin daha somut ve anlaşılır hale gelmesini sağlayacaktır. Ancak onlara gereğinden fazla bilgi vermekten kaçınmak gerektiğini de hiç akıldan çıkarmamak lazımdır.

Ölüm hakkında çocuklara verilecek temel anlayışlar şunlardır: “Ölüm hayatın bir parçasıdır.” “Ölüm, vücudun temel fonksiyonlarını yitirdiği an gerçekleşir.” “İnsanlar ölen bir kişiye karşı farklı şekillerde reaksiyonlar gösterirler.” “Ölüm gelişim sürecinin son basamağıdır. Elbette, tüm bunlar çocukların gelişimsel ve zihinsel özelliklerine ve ölümle ilgili olarak sordukları muayyen sorulara göre ayarlanmalıdır. Örneğin çocuklar “benim kedim niçin öldü,” “erkekler de ölen kişiye ağlar mı?” ya da “bir kişi öldüğünde mezarda ne olur?” gibi sorular sorabilirler. Bu durum karşısında onlara ölüme ilişkin bilimsel ve teknik bilgiler verme yerine, gerçek bilgiler verilmelidir. Bununla birlikte bilişsel öğretiye hislerin de dahil edilmesi unutulmamalıdır. Aslında çocuklar kendi

aralarında ölümle ilgili doğru ya da yanlış pek çok şeyi zaten konuşurlar. Özellikle bu gibi durumlarda ya da soru sorduklarında, yetişkin kişiler bunu bir fırsat bilerek, çocuklara doğru bilgiler vermeye çalışmalıdırlar.

Çocukların acıyı ifade etmelerine imkan tanımak: Daha önce de belirttiğimiz gibi, geçmişte ölüm olayı çoğunlukla ev ortamında herkesin gözü önünde gerçekleşip pek çok kişi de onu tecrübe ederken, günümüzde ölüm olayına sanki bir tabu gibi davranılmakta, bu yüzden de bazı aileler özellikle çocukların etkilenmemesi için onları uzak yerlere göndermektedirler. Her ne kadar bu uygulama başta iyi gibi görünse de, çocuk ne kadar uzağa gönderilirse gönderilsin, bir gün bu acı gerçekte yüz yüze gelecektir. Diğer önemli bir husus da, çocuk ailesiyle birlikte ölen kişiye karşı duygularını ifade etme ve üzüntülerini paylaşma fırsatından da mahrum kalacaktır ki, bu durum çocuğun geleceğinde daha olumsuz bir etki bırakabilecektir. Diğer taraftan çocukları olsun yetişkinleri olsun, bir şeyden uzak tutmaya çalışmak, onları daha fazla o konuda meraklı olmaya iter. Bu yüzden çocukları cenaze evlerini ziyaretten alıkoymak ya da sevilen bir kişinin ölümünden onları haberdar etmemeye çalışmak, gerçekte var olmayan bir ölüm korkusu da yaratabilir. Eğer çocuk ölüm olayından haberdar olup, cenaze merasimine katılırsa, o çocuk hem ağlamak suretiyle kendini boşaltmış olur, hem de ölümle ilgili olarak merak ettiği soruları varsa, onları anlamasına ve öğrenmesine bir imkan hazırlanmış olur. Psikolog ve psikiyatristler ağlamayarak acısını ifade etmeyip metanetini korumanın daha sonraki dönemlerde ciddi psikolojik sorunlar oluşturacağına dikkat çekmektedirler. Bu yüzden belli bir yas dönemine sahip olmak oldukça önemlidir. Dolayısıyla çocuğun yakınlarından birisi öldüğünde, yetişkinlerce hüznün ve kederini bir şekilde ortaya koymasına imkan tanınmalı, hatta teşvik edilmelidir. Yakınlarını kaybeden kişinin bu kederli süreci duygusal boşaltımla geçirmesi normal bir düzene tekrar gelebilmesi için önemlidir. Böyle bir durumda çocukların tepkisi farklı farklıdır. Bazı çocuklar ölen kişiyle birlikte yaşadığı hoş ve nahoş durumları tekrar gözden geçirmek ister. İşte bu noktada onun başkaları tarafından dinlenmeye ihtiyacı vardır. Bu, çocuğun kederli sürecinin tamiri için önemli bir aktivite olup, hem aile fertlerinin hem de okulda öğretmenin bu durumu teşvik etmesi gerekir. Diğer bazı çocuklar da hüznün ve kederlerini doğrudan sözel olarak ortaya koymak yerine, onu dış durumlara aksettirmeye çalışır.

Bu ise şüphesiz çocuğun daha da saldırgan olmasına neden olabilir. Ama sonuçta çocuğun ölen kişiye karşı tepkisi ne olursa olsun, o tepkilerini boşaltmaya imkan verilmelidir.

Araştırmalara göre çocukların ölüm anlayışı, yaş ve gelişim basamaklarına göre büyük farklılıklar göstermektedir. Ancak gelişimsel basamaklar her zaman kronolojik bir sırayı izlemez. Zira olgunlaşma sadece yaşı değil, aynı zamanda tecrübe ve tabii özelliklerin de bir ürünüdür. Bununla beraber şu sıralama genellikle kabul edilen bir sıralamadır;

2-5 yaş arası çocuklar: Bu basamaktaki çocuklar için ölüm ile hayat arasındaki ayırım çok açık olmayıp belirsizdir. Bazen ölü, basit anlamda canlıya kıyasla “az canlı” olarak görülür. Bir çocuk ölüm ile uyku arasında bir ilişki kurmaya ve ölümün daha uzun, bir çeşit daha derin bir uyku olduğunu zanneder. Bu yaştaki çocuklar sık sık ölen kişinin ne zaman geri döneceğini sorarlar. Tüm insanların bir gün öleceği fikri, küçük çocukların tam olarak kavrayamadıkları bir husustur.

5-9 yaş arası çocuklar: Bu dönemde, ölümün sonluluğu daha iyi anlaşılır. Artık çocuklar ölen bir kişinin geri dönemeyeceğini fark ederler. Bununla beraber hala, ölümün kaçınılmaz bir sonuç olduğunu anlamakta zorlanırlar. Onlar insanların ancak hastalık ya da herhangi bir trafik kazası sonucu öldüklerine inanırlar. Bu dönemdeki çocuklar, ne kadar güçlü ya da şanslı olursa olsun, herkesin öleceği fikrini tam olarak kavrayamazlar. Onlar ölümün bir son, ancak kaçınılabilecek bir son olduğuna inanırlar.

10 ve ilerisi yaşlar: Bu basamaktaki çocukların büyük çoğunluğu ölüm hakkında iki büyük gerçeği kavrayabilirler: “Ölüm herkese gelecektir” ve “ölüm hayatın sonudur.” Her ne kadar bu hususları tam olarak kavrayabilmek zor ise de, bu basamaktaki çocukların büyük çoğunluğu bunların gerçek olduğunu kabul eder. Artık onlar ölü bir kişinin geri döneceğini beklemezler. Onlar hasta kişilere ya da ölen kişiye bakan ve onu korumaya çalışan kişilerin bile bir gün öleceğini bilirler.

